

Sygn. akt III CSK 154/08

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 listopada 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Barbara Myszka (przewodniczący)

SSN Jan Górowski

SSA Dariusz Dończyk (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa J. S., K. S. i małoletniego M. S. działającego przez przedstawicieli ustawowych J. S. i K. S. przeciwko Powszechnemu Zakładowi Ubezpieczeń S.A. z siedzibą w W. Oddział Okręgowy w K.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 19 listopada 2008 r.,

skargi kasacyjnej powodów od wyroku Sądu Okręgowego

z dnia 9 października 2007 r.,

- 1) uchyla zaskarżony wyrok w stosunku do powódki J. S. w części oddalającej powództwo i apelację (pkt 1. II i 2) w odniesieniu do kwoty 50.929 zł (pięćdziesiąt tysięcy dziewięćset dwadzieścia dziewięć) oraz w części orzekającej o kosztach procesu (pkt 1. III) i w tym zakresie przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania**

**i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego
Sądowi Okręgowemu;**

- 2) oddala skargę kasacyjną powódki J. S. w
pozostalej części;**
- 3) odrzuca skargę kasacyjną powodów: K. S. i M. S.**

Uzasadnienie

Powodowie wnieśli o zasądzenie od pozwanego Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Spółki Akcyjnej w W. Oddział Okręgowy w K. kwoty 45.079 zł na rzecz powódki J. S., kwoty 23.429 zł na rzecz powoda K. S. oraz kwoty 20.000 zł na rzecz powoda M. S. W ramach zgłoszonych żądań powodowie dochodzili kwot: 50.000 zł na rzecz powódki J. S., 30.000 zł na rzecz powoda K. S. oraz 20.000 zł na rzecz M. S. tytułem odszkodowania z tytułu znacznego pogorszenia sytuacji życiowej w związku ze śmiercią małoletniego K. S., syna powodów J. i K. S. oraz brata powoda M. S. Powodowie J. S. i K. S. dochodzili także kwot po 7.500 zł tytułem zwrotu kosztów pogrzebu oraz wybudowania nagrobka. Powódka J. S. dochodziła również kwoty 1.650 zł tytułem zwrotu kosztów leczenia w związku z depresją, w jaką popadła po śmierci syna. Tak określone kwoty dochodzone przez powodów J. S. i K. S. zostały pomniejszone łącznie o kwotę 28.142 zł wypłaconą tym powodom przez pozwanego przed wszczęciem procesu. Powodowie wnieśli także o zasądzenie odsetek ustawowych od dochodzonych w pozwie kwot od dnia 15 października 2005 r. do dnia zapłaty. W toku procesu powodowie rozszerzyli żądanie pozwu dotyczące odszkodowania z tytułu znacznego pogorszenia sytuacji życiowej wnosząc o zasądzenie dodatkowo kwoty 15.000 zł na rzecz J. S. i kwoty 12.000 zł na rzecz K. S.

Wyrokiem z dnia 26 lutego 2007 r. Sąd Rejonowy zasądził od pozwanego Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Spółki Akcyjnej w W. - Oddział Okręgowy w K. na rzecz powódki J. S. oraz powoda K. S. kwoty po 3.500 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 29 kwietnia 2006 r. do dnia zapłaty. Nadto zasądził od strony pozwanej na rzecz powódki J. S. kwotę 30.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 26 lutego 2007 r. do dnia zapłaty, na rzecz powoda K. S. kwotę 23.750 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 26 lutego 2007 r. do dnia zapłaty oraz na rzecz powoda M. S. kwotę 10.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 26 lutego 2007 r. do dnia zapłaty.

Podstawę rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia faktyczne: w dniu 4 sierpnia 2004 r. w miejscowości K. miał miejsce wypadek drogowy w wyniku, którego śmierć poniósł syn powodów J. S. i K. S. oraz brat powoda M. S. - małoletni K. S. Sprawcą wypadku był małoletni K. M., kierujący pojazdem po spożyciu alkoholu, bez wymaganych uprawnień. Samochód stanowił własność jego ojca,

który miał zawartą umowę ubezpieczenia w zakresie odpowiedzialności OC z pozwanym. Pozwany jeszcze przed wytoczeniem powództwa wypłacił powodom J. S. oraz K. S. kwotę 28.142 zł jednocześnie zobowiązując się pokryć w całości koszty wybudowania nagrobka po przedstawieniu rachunku. Koszt wybudowania nagrobka wyniósł 7.000 zł. Małoletni K. S. był zdolnym i inteligentnym szesnastolatkiem, osiągał bardzo dobre wyniki w nauce, stanowił wzór dla młodszego brata. Zmarły był członkiem silnie ze sobą zżytej i kochającej się rodziny. W wyniku śmierci syna powódka popadła w depresję, o umiarkowanym nasileniu, co ma skutek trwały, bez konieczności leczenia psychiatrycznego, straciła pracę, młodszy syn natomiast zamknął się w sobie.

W ocenie Sądu Rejonowego odpowiedzialność pozwanego za powstałą szkodę pozostaje bezsporna co do zasady, gdyż wynika z faktu wypłaty odszkodowania jeszcze przed wszczęciem procesu, a spór sprowadzał się tylko do wysokości odszkodowania. W sprawie powodowie wykazali poniesienie kosztów budowy nagrobka w wysokości 7.000 zł, którą to kwotę Sąd zasądził po połowie na rzecz J. S. i K. S. W odniesieniu do tej części odszkodowania Sąd Rejonowy odstąpił od miarkowania jego wysokości zważywszy na przyczynienie się K. S. do powstania szkody albowiem pozwany w toku postępowania likwidacyjnego zobowiązał się pokryć te koszty w całości. Odsetki od zasądzonej z tego tytułu kwoty Sąd Rejonowy zasądził od dnia poniesienia przez powodów kosztów wybudowania nagrobka. Brak było podstaw do uwzględnienia żądania o zasądzenie dalszych kwot z tytułu kosztów leczenia i pogrzebu, gdyż pozwany już wcześniej zwrócił powodom poniesione koszty względnie powodowie faktu ich poniesienia nie wykazali.

Powodowie pozostają osobami najbliższymi w stosunku do zmarłego K. S. Śmierć syna oraz brata wywołała wstrząs psychiczny i była ogromnym przeżyciem emocjonalnym, którego skutki odczuwane są przez członków rodziny do dnia dzisiejszego. W wyniku śmierci syna w sposób zasadniczy pogorszyło się zdrowie psychiczne powódki J. S., powodując rozbudowane i długotrwałe zaburzenia depresyjne, trudności z zasypianiem, z wykonywaniem pracy, trudnościami w kontaktach z innymi. Także u powoda K. S. wystąpiły silne przeżycia psychiczne, zwłaszcza, że ojciec również był bardzo silnie związany z synem. Po śmierci syna

to na powódzie K. S. spoczął główny ciężar wspierania członków rodziny. Również powód M. S. był bardzo mocno związany ze zmarłym, a jego strata odbiła się silnie na jego psychice, gdyż do dziś nie wymienia imienia brata, stara się uciekać od myśli i rozmów na temat zmarłego brata, przez długi czas stracił wolę i chęć do ponoszenia trudu i wyzwań stawianych przez życie. Powyższe okoliczności uzasadniały przyjęcie, że sytuacja życiowa powodów, zarówno pod względem psychicznym jak i emocjonalnym zmieniła się, co uzasadniało zasądzenie na rzecz powodów odszkodowania na podstawie art. 446 § 3 k.c., które stanowi specyficzny rodzaj zadośćuczynienia i obejmuje z jednej strony szkody moralne związane z uczuciami i przeżyciami emocjonalnymi, a z drugiej strony szkody materialne, które nie da się ocenić będące konsekwencją pogorszenia sytuacji życiowej członków rodziny osoby zmarłej. Określając wysokość odszkodowania Sąd Rejonowy uznał, za nieudowodnione twierdzenia powodów, że śmierć 16 letniego syna spowodowała pogorszenie aktualnej sytuacji materialnej powodów, jak i utratę takich możliwości na przyszłość. Zmarły rozpoczął kształcenie w technikum, nie pracował, był utrzymywany przez rodziców.

W ocenie Sądu Rejonowego zachodziły podstawy do dokonania, na podstawie art. 362 k.c., miarkowania odszkodowania z uwagi na przyczynienie się małoletniego K. S. do powstania szkody. Wszystkie osoby podróżujące samochodem, który uległ wypadkowi, spotkały się wcześniej i spożywały wspólnie alkohol. K. S. musiał wiedzieć, że jego 16-letni kolega kierujący pojazdem, nie posiada prawa jazdy oraz że wsiadł do samochodu sam spożywając wcześniej alkohol. Ze względu na powyższe okoliczności należne odszkodowanie (poza kosztami nagrobka) należało miarkować, uwzględniając 50% przyczynienie się K. S. do powstania szkody. Mając to na uwadze oraz uwzględniając kwotę wypłaconą już powodom przez pozwanego, Sąd Rejonowy zasądził kwoty: 30.000 zł na rzecz J. S., 23.750 zł na rzecz K. S. oraz 10.000 zł na rzecz M. S. z tytułu odszkodowania za pogorszenie sytuacji życiowej. Odsetki ustawowe od tych kwot zostały zasądzone od dnia wyrokowania do dnia zapłaty, gdyż odszkodowanie z tego tytułu zbliżone jest do zadośćuczynienia, a Sąd rozpatrując okoliczności sprawy brał pod uwagę stan na dzień wyrokowania.

Na skutek apelacji wniesionej przez powodów i pozwanego Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 9 października 2007 r. zmienił zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego z dnia 26 lutego 2007 r. w ten sposób, że zasądził od pozwanej na rzecz powodów J. S. i K. S. kwoty po 1.750 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 15 maja 2007 r. do dnia zapłaty, oddalił powództwo w pozostałym zakresie oraz zasądził od pozwanej na rzecz powodów solidarnie kwotę 600 zł tytułem częściowego zwrotu kosztów procesu, a w pozostałym zakresie kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa. W pozostałej części apelacja strony pozwanej oraz apelacja powodów została oddalona.

Sąd Okręgowy uznał za prawidłowe i przyjął za podstawę własnej oceny prawnej, ustalenia faktyczne sądu pierwszej instancji z wyjątkiem ustalenia, że strona pozwana w postępowaniu likwidacyjnym zobowiązała się pokryć w całości koszty wybudowania nagrobka, po przedstawieniu rachunku, bez uwzględnienia przyczynienia się K. S. do powstania szkody. Za niezasadny uznał Sąd Okręgowy zarzut naruszenia art. 362 k.c. na skutek przyjęcia przez Sąd Rejonowy przyczynienia się K. S. w 50% do powstania szkody.

Za uzasadniony Sąd Okręgowy uznał zarzut zawarty w apelacji pozwanego dotyczący terminu, od którego zostały zasądzone odsetki od kwot z tytułu kosztów budowy nagrobka. Należą się one bowiem dopiero od momentu wymagalności tego roszczenia, co wiązać należy z faktycznym poniesieniem przez powodów kosztów budowy nagrobka oraz wezwaniem pozwanego do ich zwrotu, co nastąpiło najwcześniej z dniem 15 maja 2006 r. Sąd Okręgowy uznał także za uzasadniony zarzut, zawarty w apelacji pozwanego, naruszenia art. 446 § 3 k.c. Z ustalonego stanu faktycznego wynika że powodowie wskutek śmierci syna i brata doznali jedynie cierpień psychicznych. Nie jest to wystarczające do uznania, że zaistniały przesłanki określone w art. 446 § 3 k.c. uzasadniające zasądzenie na ich rzecz odszkodowania, które nie jest tożsame z zadośćuczynieniem. Odszkodowanie z tego tytułu obejmuje szkody szeroko rozumiane, ale o charakterze majątkowym, obejmujące niekorzystne zmiany bezpośrednio w sytuacji materialnej najbliższych członków rodziny zmarłego, jak też zmiany w sferze dóbr niematerialnych, które rzutują na ich sytuację materialną. W sprawie konieczne było wykazanie przez powodów J. S. i K. S., że pogorszenie ich sytuacji życiowej jest na tyle znaczne, że

uzasadnia żądanie zasądzenia wyższych kwot ponad otrzymane już z tego tytułu kwoty od pozwanego: 15.000 zł przez powódkę J. S. oraz 12.500 zł przez powoda K. S. przy uwzględnieniu 50% przyczynienia się zmarłego do powstania szkody. Powodowie J. S. i K. S. otrzymali już od strony pozwanej „stosowne” odszkodowanie i nie wykazali w toku postępowania zaistnienia okoliczności uzasadniających wyższą kwotę odszkodowania. Brak jest również podstaw do przyznania odszkodowania bratu zmarłego M. S. Ponadto w stosunku do powoda K. S. Sąd Rejonowy orzekł ponad żądanie, skoro powód na podstawie art. 446 § 3 k.c. żądał odszkodowania w kwocie 35.429 zł bez uwzględnienia przyczynienia się a Sąd Rejonowy przyjął 50% przyczynienie się zmarłego do powstania szkody.

Od wyroku Sądu Okręgowego skargę kasacyjną wnieśli powodowie, którzy zaskarżyli wyrok w części oddalającej powództwo wskazując jako podstawę skargi kasacyjnej naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 362 k.c. w związku z art. 446 § 3 k.c. przez błędną wykładnię art. 362 k.c. i przyjęcie, że przepis ten ma zastosowanie do miarkowania roszczeń najbliższej rodziny zmarłego poszkodowanego, w sytuacji gdy są to roszczenia wynikające z ich własnych uprawnień. W ramach podstawy naruszenia prawa materialnego podniesiono także zarzut naruszenia art. 446 § 3 k.c. przez błędną wykładnię pojęcia znaczne pogorszenie sytuacji życiowej i uznanie, że pogorszenie to wyczerpuje się głównie i w zasadzie jedynie w aspekcie materialnym w sytuacji gdy odszkodowanie oparte na tym przepisie ma charakter „mieszany” i powinno uwzględniać także niematerialny aspekt pogorszenia sytuacji życiowej wyrażający się negatywnymi doznaniem psychicznymi wpływającymi na zakłócone funkcjonowanie w życiu codziennym. Ponadto Sąd Okręgowy naruszył powołany wyżej przepis przez błędną wykładnię pojęcia stosowne odszkodowanie i uznanie, że kwoty 15.000 zł na rzecz powódki J. S. i 12.500 zł na rzecz powoda K. S. są stosowne i adekwatne w sytuacji, gdy są one rażąco niewspółmiernie zaniżone do zakresu pogorszenia sytuacji życiowej powodów, a ponadto nieadekwatne do aktualnych stosunków majątkowych i nie spełniają roli kompensacyjnej. Jako podstawę skargi kasacyjnej wskazano także naruszenie przepisów postępowania, które mogły mieć istotny wpływ na wynik sprawy a mianowicie art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 328 § 2 k.p.c. przez brak poczynienia jakichkolwiek ustaleń przez sąd drugiej instancji, czy

a jeżeli tak to jaki wpływ miał stan po użyciu alkoholu i brak uprawnień do prowadzenia pojazdów przez kierującego samochodem małoletniego K. M. na zaistniały wypadek i śmierć małoletniego K. S., a więc, czy istnieje związek przyczynowy dający podstawę do przyjęcia 50% przyczynienia się małoletniego K. S. do swojej śmierci. Powodowie wniesli o uchylenie wyroku w punktach pierwszym i drugim i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności należy odnieść się do dopuszczalności skargi kasacyjnej ze względu na treść art. 398² § 1 k.p.c., według którego skarga kasacyjna jest niedopuszczalna w sprawach o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż pięćdziesiąt tysięcy złotych. Zważywszy na to, że powodowie dochodzili roszczeń opartych na tej samej podstawie faktycznej i prawnej należało ich uznać za współuczestników materialnych w rozumieniu art. 72 § 1 pkt 1 k.p.c. W takim wypadku przy ustalaniu wartości przedmiotu sporu w sprawie, zlicza się wartości poszczególnych roszczeń dochodzonych przez współuczestników materialnych (por. orzeczenia SN z dnia 9 marca 1967 r., I PZ 10/67, OSNCP 1967, nr 10, poz. 179, z dnia 30 kwietnia 1966 r., I CZ 20/66, OSPiKA 1967, nr 3, poz. 64, z dnia 17 lutego 1964 r., II CZ 6/64, OSPiKA 1965, nr 3, poz. 62, z dnia 19 grudnia 1985 r., uchwała z dnia 9 stycznia 2008 r., III CZP 111/07, Biuletyn SN z 2008 r., nr 1). Dlatego wartość przedmiotu sporu stanowiła kwota 88.508 zł będąca sumą roszczeń pieniężnych zgłoszonych przez powodów w pozwie tj. kwot: 45.079 zł, 23.429 zł oraz 20.000 zł. Ponieważ w toku procesu nastąpiło rozszerzenie powództwa o dalsze kwoty 15.000 zł oraz 12.000 zł, łączna wartość roszczeń pieniężnych dochodzonych przez powodów stanowiła kwotę 115.508 zł. Ta ostatnia kwota mogła stanowić górną granicę wartości przedmiotu zaskarżenia całego wyroku sądu pierwszej instancji z uwagi na przepis art. 368 § 2 k.p.c., który przewiduje, że w sprawach o prawa majątkowe w apelacji należy oznaczyć wartość przedmiotu zaskarżenia stosując odpowiednio przepisy art. 19-24 k.p.c., przy czym wartość przedmiotu zaskarżenia może być wyższa od wartości przedmiotu wskazanej w pozwie sporu tylko wtedy, gdy powód rozszerzył powództwo lub sąd orzekł ponad żądanie. Wbrew przy tym stanowisku Sądu Okręgowego Sąd Rejonowy nie orzekł w sprawie ponad żądanie w stosunku do

powoda K. S. skoro powód ten ostatecznie wniósł o zasądzenie od pozwanego na jego rzecz kwoty 35.429 zł (stanowiącej sumę kwot 23.429 zł oraz 12.000 zł), a Sąd Rejonowy zasądził na rzecz tego powoda kwotę 27.250 zł (sumę kwot: 3.500 zł oraz 23.750 zł).

Współuczestnictwo pomiędzy powodami nie miało charakteru współuczestnictwa jednolitego lub koniecznego. Dlatego na etapie postępowania kasacyjnego z uwagi na charakter dochodzonych przez powodów roszczeń nie miała zastosowania zasada – obowiązująca przy określeniu wartości przedmiotu sporu w pozwie oraz wartości przedmiotu zaskarżenia w apelacji - że wartością przedmiotu sporu oraz wartością przedmiotu zaskarżenia była suma wszystkich roszczeń dochodzonych przez powodów. Dla oceny dopuszczalności skargi kasacyjnej zważywszy na wymaganą wartość przedmiotu zaskarżenia (art. 398² § 1 k.p.c.) należy uwzględnić wartość roszczeń dochodzonego przez każdego z powodów oddzielnie (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 1997 r., I CKN 31/97, niepubl., postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 1997 r., I PKN 65/96, OSNAPiUS 1997, nr 17, poz. 317, postanowienie z dnia 21 marca 1997 r., I PKN 61/97, OSNP 1998, nr 1, poz. 16, uzasadnienie postanowienia z dnia 25 stycznia 2001 r., IV CZ 90/06, niepubl. oraz uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 2008 r., III CZP 111/07). Biorąc pod uwagę powyższe o dopuszczalności skargi kasacyjnej wniesionej przez powodów nie mogła decydować podana w tej skardze wartość przedmiotu zaskarżenia w kwocie 131.000 zł (będącą sumą wartości przedmiotu zaskarżenia podanych w apelacjach powodów oraz pozwanego), lecz wartość zaskarżenia przy uwzględnieniu wartości roszczeń dochodzonych przez każdego z powodów oddzielnie. Z uwagi na to, że powód Krzysztof S. dochodził przed sądem pierwszej instancji łącznie kwoty 35.429 zł (sumę kwot 23.429 zł oraz 12.000 zł), a małoletni powód M. S. dochodził kwoty 20.000 zł, nie była dopuszczalna - z uwagi na wartość przedmiotu zaskarżenia niższą od kwoty 50.000 zł, o której mowa w art. 398² § 1 k.p.c. - skarga kasacyjna w stosunku do rozstrzygnięć zawartych w zaskarżonym skargą kasacyjną wyroku Sądu Okręgowego wobec tych powodów. Dlatego skarga kasacyjna powodów K. S. i M. S. została odrzucona jako niedopuszczalna na podstawie art. 398⁶ § 3 k.p.c. Ze względu na wartość przedmiotu zaskarżenia

dopuszczalna była jedynie skarga kasacyjna powódki J. S., która przed sądem pierwszej instancji dochodziła łącznie kwoty 60.079 zł (stanowiącą sumę kwot 45.079 zł oraz 15.000 zł), z czego na jej rzecz zasądzono w zaskarżonym skargą kasacyjną wyroku jedynie kwotę 1.750 zł.

Nieuzasadnione są zarzuty podniesione w ramach podstawy skargi kasacyjnej z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. Zgodnie z art. 398³ § 3 k.p.c. podstawą skargi kasacyjnej nie mogą stanowić zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. Sąd Najwyższy w postępowaniu kasacyjnym pełni rolę sądu prawa, w konsekwencji takiej funkcji ustrojowej Sąd Najwyższy nie prowadzi postępowania dowodowego, nie dokonuje kontroli prawidłowości oceny dowodów przeprowadzonych w sprawie, ani też nie dokonuje kontroli prawidłowości ustaleń faktycznych dokonanych przez sąd drugiej instancji. Mimo, że przepis art. 398³ § 3 k.p.c. wprost nie określa, naruszenia których przepisów nie można podnieść w postępowaniu kasacyjnym, to niewątpliwie należy do nich zaliczyć przepis art. 233 § 1 k.p.c., który wprost dotyczy reguł, według których sąd dokonuje oceny dowodów przeprowadzonych w sprawie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 maja 2008 r., V CSK 579/07, niepubl. oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2006 r. V CSK 11/06, niepubl.).

Za bezzasadny także należy uznać zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c., który to przepis określa elementy uzasadnienia wyroku sądu pierwszej instancji. Według tego przepisu uzasadnienie wyroku powinno zawierać wskazanie podstawy faktycznej i prawnej rozstrzygnięcia. Przepis ten ma odpowiednie zastosowanie, poprzez art. 391 § 1 k.p.c. (pominięty w skardze kasacyjnej), do uzasadnienia wyroku sądu drugiej instancji. Zważywszy, że postępowanie apelacyjne jest inicjowane apelacją, w której zawarte są zarzuty, uzasadnienie wyroku sądu drugiej instancji powinno również zawierać wskazanie podstawy faktycznej i prawnej rozstrzygnięcia z uwzględnieniem podniesionych w apelacji zarzutów, do których uzasadnienie powinno się także odnosić. Spełnia te kryteria uzasadnienie wyroku Sądu Okręgowego zaskarżonego skargą kasacyjną. W uzasadnieniu tego wyroku wskazano podstawę faktyczną i prawną rozstrzygnięcia, jak również odniesiono się do zarzutów zawartych w obu apelacjach. Oceniając podniesiony w skardze kasacyjnej zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. należy wziąć także pod uwagę,

że w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. podniesiony w ramach podstawy kasacyjnej z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. może być uwzględniony tylko wyjątkowo, gdy treść uzasadnienia zaskarżonego skargą kasacyjną wyroku jest tego rodzaju, że uchyla się spod kontroli Sądu Najwyższego w ramach skargi kasacyjnej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 stycznia 2007 r., V CSK 364/06, niepubl., wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2006 r., II CSK 136/05, niepubl., wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 października 2005 r., IV CK 122/05, niepubl., wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 czerwca 2001 r., II UKN 446/00, OSNP z 2003 r., nr 7, poz. 182). Uzasadnienie zaskarżonego wyroku umożliwia dokonanie oceny wszystkich zarzutów sformułowanych w skardze kasacyjnej. Podniesienie zarzutu naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., nie może stanowić usprawiedliwienia dla prawidłowego wskazania w skardze kasacyjnej innych naruszeń przepisów postępowania, czy też prawa materialnego, przez sąd drugiej instancji. W skardze kasacyjnej podniesiono zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. z uwagi na niewłaściwą oceną związku przyczynowego stanowiącego podstawę do przyjęcia, że małoletni K. S. przyczynił się do swojej śmierci, tj. czy i jaki wpływ na zaistnienie wypadku, w którym zginął K. S. miało to, że kierujący pojazdem pił alkohol i nie posiadał uprawnień do prowadzenia pojazdów. Ocena przyczynienia się poszkodowanego do powstania szkody należy do kwestii prawnych i może być kwestionowana w ramach podstawy naruszenia prawa materialnego – art. 362 k.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 1997 r., II CKN 213/97, OSNC z 1998 r., nr 1, poz. 5). Ponieważ w skardze kasacyjnej podniesiono także zarzut naruszenia art. 362 k.c. umożliwiło to dokonanie kontroli prawidłowości zastosowania tego przepisu.

Sąd Okręgowy nie naruszył art. 362 k.c. uznając, że małoletni K. S. przyczynił się do zaistniałego wypadku. Z ustaleń faktycznych dotyczących przebiegu wypadku wynika, że winę za spowodowanie wypadku ponosi kierujący tym pojazdem K. M., który w chwili spowodowania tego wypadku miał 15 lat, nie posiadał uprawnień do kierowania pojazdami samochodowymi i ponadto spożywał wcześniej alkohol. Z ustaleń faktycznych sądu drugiej instancji nie wynika, aby do wypadku drogowego z udziałem małoletniego K. S., doszło z innych przyczyn niż z

winy kierującego pojazdem. Dlatego zarówno fakt spożywania alkoholu przez kierującego pojazdem, jak również brak uprawnień, a co się z tym wiąże brak wiedzy co do zasad bezpiecznego poruszania się po drogach pojazdami oraz odpowiedniego doświadczenia, były okolicznościami, które miały związek przyczynowy z wypadkiem, do którego doszło w dniu 4 sierpnia 2004 r. Dlatego zasadnie ocenił Sąd Okręgowy, że zachowanie małoletniego K. S., który wiedząc o spożywaniu alkoholu przez kierującego pojazdem oraz braku jego uprawnień do kierowania pojazdami, godził się na jazdę z K. M., było sprzeczne z obowiązującym porządkiem prawnym, jak również z zasadami współzycia społecznego i pozostawało w normalnym związku przyczynowym – o którym mowa w art. 361 § 1 k.c. - z zaistniałym wypadkiem, a w konsekwencji ze szkodą w postaci obrażeń ciała, wskutek których poniósł śmierć małoletni K. S. Uzasadniało to przyjęcie przyczynienia się poszkodowanego do powstania szkody na podstawie art. 362 k.c. w stopniu przyjętym przez Sąd Okręgowy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 grudnia 1985 r., IV CR 412/85, OSP z 1986 r., nr 4, poz. 87 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 grudnia 1985 r., IV CR 398/85, niepubl.).

W skardze kasacyjnej bezzasadnie zarzucono naruszenie art. 362 k.c. przez jego zastosowanie do roszczeń dochodzonych przez powodów jako najbliższych członków rodziny zmarłego na podstawie art. 446 § 3 k.c. Do roszczeń tych ma także zastosowanie przepis art. 362 k.c., jeżeli poszkodowany wskutek uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia, który w następstwie tego zmarł, sam przyczynił się do powstania szkody (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 grudnia 1985 r. IV CR 398/85, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 marca 1997 r., II UKN 20/97, OSNP z 1997 r., nr 23, poz. 478). Za powyższych przemawia przede wszystkim argument wykładni systemowej wynikający z usytuowania przepisu art. 362 k.c. zawartego w tytule I zatytułowanego „Przepisy ogólne” trzeciej księgi kodeksu cywilnego dotyczącego zobowiązań. Przepis art. 362 k.c. dotyczy ogólnie ujętego „obowiązku naprawienia szkody” bez zróżnicowania podstawy prawnej, z którego obowiązek naprawienia szkody wynika, jak również podmiotu na rzecz którego obowiązek ten ma być spełniony. Roszczenia dochodzone na podstawie art. 446 § 3 k.c. należą do roszczeń odszkodowawczych i dotyczą tzw. szkody pośredniej, stanowiącej wyjątek od zasady, że roszczenia odszkodowawcze

przysługują jedynie osobom bezpośrednio poszkodowanym czynem niedozwolonym (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2001 r., III CZP 5/01, OSP z 2003 r., nr 6, poz. 74). Wprawdzie roszczenia dochodzone przez najbliższych członków rodziny mają samodzielny charakter (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 grudnia 1972 r., I CR 615/72, OSPiKA z 1974 r., nr 1, poz. 7), ale są ściśle związane z osobą zmarłego i dlatego jego przyczynienie się do powstania szkody nie może pozostać bez wpływu na wysokość tych roszczeń. Sytuacja powoda w procesie odszkodowawczym jest w takim wypadku identyczna z tą, którą miałby bezpośrednio poszkodowany (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 marca 1997 r., I UKN 20/97, OSNP z 1997 r., nr 23, poz. 478). Skoro przyczynienie się poszkodowanego do powstania szkody jest, zgodnie z art. 362 k.c., podstawą do obniżenia obowiązku naprawienia szkody wobec bezpośrednio poszkodowanego, to tym bardziej jest to uzasadnione wobec osób jedynie pośrednio poszkodowanych, którym ustawa przyznaje prawo dochodzenia określonych roszczeń odszkodowawczych. Przyjęcie odmiennej wykładni omawianych przepisów nie jest uzasadnione treścią przepisu art. 446 § 3 k.c., w którym użyto sformułowania „stosowne odszkodowanie”. Sformułowanie to nakazuje uwzględnić przy ustalaniu wysokości odszkodowania na rzecz najbliższych członków rodziny zmarłego wszystkie okoliczności, które nie są często precyzyjne, gdyż odszkodowanie to nie ma charakteru w pełni wymiernego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 lipca 2000 r., III CKN 842/98, niepubl. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2004 r., II CK 17/03, niepubl., oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia z 9 marca 2007 r., V CSK 459/06, niepubl.). Użycie w art. 446 § 3 k.c. sformułowania „stosowne odszkodowanie” nie wyłącza więc uwzględnienia przez sąd konsekwencji prawnych wynikających z art. 362 k.c. przy ustalaniu wysokości odszkodowania z tytułu znacznego pogorszenia sytuacji życiowej najbliższych członków rodziny zmarłego poszkodowanego.

Wbrew zawartemu w skardze kasacyjnej uzasadnieniu zarzutu naruszenia art. 446 § 3 k.c. na skutek błędnej jego wykładni, Sąd Okręgowy nie dokonał takiej wykładni tego przepisu, według której „znaczne pogorszenie sytuacji życiowej” wyczerpuje się jedynie w aspekcie materialnym. Sąd Okręgowy przyjął bowiem – powołując się na orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2004 r., IV CK

445/03 - że w ramach odszkodowania dochodzonego na podstawie art. 446 § 3 k.c., nie można pominąć zmian w sferze dóbr niematerialnych spowodowanych śmiercią poszkodowanego, które rzutują na sytuację materialną najbliższych członków jego rodziny. Sąd Okręgowy wykluczył natomiast możliwość dochodzenia odszkodowania na podstawie art. 446 § 3 k.c. wówczas, gdy jedyne konsekwencje śmierci poszkodowanego polegają na cierpieniach psychicznych, które nie wpływają jednak negatywnie na sytuację materialną członków rodziny zmarłego poszkodowanego. Taką wykładnię art. 446 § 3 k.c. należy uzupełnić o tyle - że negatywne konsekwencje śmierci osoby bliskiej w postaci choroby, osłabienia aktywności życiowej i motywacji do przezwyciężenia trudności dnia codziennego prowadzą także do „znacznego pogorszenia sytuacji życiowej” najbliższych członków rodziny zmarłego poszkodowanego (tak w powołanym przez Sąd Okręgowy wyroku Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2004 r. IV CK 445/03, Mon. Prawnicy z 2006 r., nr 6, str. 315), gdyż wpływają na sytuację majątkową tych osób. W świetle takiej wykładni przepisu art. 446 § 3 k.c. za uzasadniony należy uznać zarzut skargi kasacyjnej wadliwego zastosowania przepisu art. 446 § 3 k.c. przez przyjęcie, że odszkodowanie w kwocie 15.000 zł, które powódka Joanna Stabrawa otrzymała od pozwanego przed wszczęciem procesu, jest „stosownym odszkodowaniem”, które należało się powódce w związku ze śmiercią syna Karola S. Swojego stanowiska w tym zakresie Sąd Okręgowy bliżej nie uzasadnił. Natomiast z ustaleń faktycznych dokonanych przez ten Sąd wynika, że śmierć syna powódki w sposób negatywny wpłynęła na jej sytuację życiową, skoro powódka popadła w depresję o charakterze trwałym. Depresja – co jest faktem notoryjnym - wpływa w sposób znaczący na sytuację życiową osoby dotkniętej tą chorobą, w szczególności na jej aktywność w życiu rodzinnym, społecznym i zawodowym, a tym samym rzutuje także na jej sytuację materialną. Potwierdza to ustalenie faktyczne sądu drugiej instancji, a mianowicie, że powódka po śmierci syna straciła pracę. Ponadto ustalając wysokość stosownego odszkodowania na podstawie art. 446 § 3 k.c., należy mieć na uwadze, że wysokość tego świadczenia pieniężnego przy uwzględnieniu okoliczności sprawy, powinna mieć realną - z obiektywnego punktu widzenia uwzględniającego aktualny poziom majątkowy społeczeństwa – wartość ekonomiczną (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30

czerwca 2004 r. IV CK 445/03). Odszkodowanie to ma bowiem zrekompensować „znaczne pogorszenie sytuacji życiowej” członka rodziny zmarłego poszkodowanego. W świetle powyższych uwag uzasadniony jest wniosek, że wypłacone przez pozwanego powodce odszkodowanie na podstawie art. 446 § 3 k.c.- wbrew stanowisku przyjętemu przez Sąd Okręgowy – było zaniżone.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok w stosunku do powódki J. S. w części oddalającej powództwo oraz jej apelację (punkty 1.II oraz 2) – co do kwoty 50.929 zł – oraz w części orzekającej o kosztach (punkt 1.III) i w tym zakresie przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu pozostawiając temu Sądowi, na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c., rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego. Powódka dochodziła w procesie na podstawie art. 446 § 3 k.c. odszkodowania w łącznej kwocie 65.000 zł, z tym że dochodzona kwota odszkodowania została przez powódkę pomniejszona o połowę z otrzymanej kwoty 28.142 zł, tj. o kwotę 14.071 zł. Stąd też kwota dochodzona na podstawie art. 446 § 3 k.c. wynosiła 50.929 zł (65.000 zł – 14.071 zł). W pozostałej części skarga kasacyjna powódki została oddalona na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. albowiem nie zawierała uzasadnionych podstaw mających wpływ na treść zaskarżonego skargą kasacyjną orzeczenia co do pozostałych dochodzonych w sprawie roszczeń (zwrotu kosztów wybudowania nagrobka i wydatków na leczenie).

